

Εκπαιδευτικές Σημειώσεις
στο Μάθημα της Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας
Εύη Μακρή-Μπότσαρη

Συνοπτική Παρουσίαση από τα περιεχόμενα των βιβλίων:

Woolfolk, A. (2019). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία* Επιστημονική Επιμέλεια. Έκδ. Ε. Μακρή-Μπότσαρη. Αθήνα: Εκδόσεις ΙΩΝ).

Woolfolk, A. (2007). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία* Επιστημονική Επιμέλεια. Έκδ. Ε. Μακρή-Μπότσαρη. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΛΛΗΝ).

Οι Εκπαιδευτικές αυτές σημειώσεις αυτές προορίζονται
αποκλειστικά για τους/τις φοιτητές/τριες της
Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε

- Στην περίπτωση εργασιών ανωτέρου εννοιολογικού επιπέδου ή ανωτέρου επιπέδου σκέψης, να είστε πρότυπο και να διευκολύνετε τους μαθητές σας.

4. Να κινήστε μέσα στην τάξη και να παρακολουθείτε τις ομάδες.

Παραδείγματα.

- Αν οι στόχοι σας είναι η ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων και η δημιουργία ομάδας, να παρακολουθείτε κατά πόσο οι μαθητές ακούνε ο ένας τον άλλο, αλλάζουν σειρά, ενθαρρύνουν ο ένας τον άλλο, και διαχειρίζονται σωστά τις συγκρούσεις.
- Αν ο στόχος σας είναι η εξάσκηση των βασικών δεξιοτήτων και οι εργασίες ανασκόπησης, να παρακολουθείτε κατά πόσο οι μαθητές κάνουν ερωτήσεις, δίνουν πολλαπλές λεπτομερείς ερμηνείες, παρακολουθούν και εξασκούνται.
- Στην περίπτωση εργασιών ανωτέρου εννοιολογικού επιπέδου ή ανωτέρου επιπέδου σκέψης, να παρακολουθείτε κατά πόσο οι μαθητές κάνουν ερωτήσεις, δίνουν ερμηνείες, επεξεργάζονται τις πληροφορίες, βοηθούν ο ένας τον άλλο, εξασκούν την αποκλίνουσα σκέψη, δίνουν λογικές εξηγήσεις, συνθέτουν, χρησιμοποιούν και συνδέουν τις γνώσεις.

5. Να ξεκινήσετε με μικρά και απλά βήματα, έως ότου εσείς και οι μαθητές σας να μάθετε να χρησιμοποιείτε τις μεθόδους συνεργατικής μάθησης.

Παραδείγματα.

- Αν οι στόχοι σας είναι η ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων και η δημιουργία ομάδας, δοκιμάστε μια ή δυο δεξιότητες όπως η προσεκτική ακρόαση και παράφραση.
- Αν ο στόχος σας είναι η εξάσκηση των βασικών δεξιοτήτων και οι εργασίες ανασκόπησης, χωρίστε τους μαθητές σε ζευγάρια και αναθέστε τους να κάνουν ερωτήσεις ο ένας στον άλλο.
- Στην περίπτωση εργασιών ανωτέρου εννοιολογικού επιπέδου ή ανωτέρου επιπέδου σκέψης, δοκιμάστε τη μέθοδο των ερωταποκρίσεων, χωρίζοντας τους μαθητές σε ζευγάρια και δίνοντάς τους ελάχιστες ερωτήσεις κορμού.

Εσωτερικά και Εξωτερικά Κίνητρα

Τι είναι αυτό που ενεργοποιεί και κατευθύνει την συμπεριφορά μας; Θα μπορούσαν να είναι οι ανάγκες, τα κίνητρα, οι φόβοι, οι στόχοι, η κοινωνική πίεση, η αυτοπεποίθηση, τα ενδιαφέροντα, η περιέργεια, οι πεποιθήσεις, οι αξίες, οι προσδοκίες και πολλά άλλα. Τα κίνητρα είναι συνδυασμός των χαρακτηριστικών και της κατάστασης.

Τα κίνητρα προσδιορίζονται από **εσωτερικούς και προσωπικούς παράγοντες**, όπως οι ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και η περιέργεια και από εξωτερικούς περιβαλλοντικούς παράγοντες, όπως οι ανταμοιβές, η κοινωνική πίεση, η τιμωρία κ.λ.π. Τα **εσωτερικά κίνητρα** είναι η φυσική τάση του ατόμου να αναζητάει και να αντιμετωπίζει με επιτυχία τις προκλήσεις, καθώς ακολουθεί τα προσωπικά του ενδιαφέροντα και εξασκεί τις ικανότητές του. Όταν έχουμε εσωτερικά κίνητρα δεν χρειαζόμαστε ερεθίσματα ή ανταμοιβές επειδή η ίδια η δραστηριότητα μας ανταμείβει. Τα εξωτερικά κίνητρα ενεργοποιούνται από **εξωτερικούς παράγοντες**, όπως ανταμοιβές και τιμωρίες. Η διαφορά ανάμεσα στα εσωτερικά και εξωτερικά κίνητρα είναι ο λόγος που ωθεί τους μαθητές σε μια πράξη, δηλαδή κατά πόσο το σημείο αιτιότητας είναι εσωτερικό ή εξωτερικό.

Οι εσωτερικές και εξωτερικές τάσεις είναι δύο ανεξάρτητες εκδοχές και οποιαδήποτε στιγμή, μπορούμε να κινητοποιηθούμε από την μία ή την άλλη. Αυτό φαίνεται λογικό στο χώρο του σχολείου όπου εμφανίζονται και τα δύο είδη κινήτρων . Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να ενθαρρύνουν και να καλλιεργούν κυρίως τα εσωτερικά κίνητρα των μαθητών τους, ενώ παράλληλα πρέπει να εξασφαλίζουν ότι υπάρχουν εξωτερικά κίνητρα που υποστηρίζουν τη μάθηση.

Θεωρητικές Προσεγγίσεις για τα Κίνητρα

Οι Συμπεριφορικές Προσεγγίσεις

Για να καταλάβουμε τα κίνητρα των μαθητών, πρέπει να ξεκινήσουμε από μια προσεκτική ανάλυση των κινήτρων και των ανταμοιβών που προσφέρει μια σχολική αίθουσα. Η ανταμοιβή είναι ένα ελκυστικό αντικείμενο ή γεγονός που προσφέρεται ως συνέπεια μιας συγκεκριμένης

συμπεριφοράς. Το κίνητρο είναι ένα αντικείμενο ή γεγονός που ενθαρρύνει ή αποθαρρύνει μια συμπεριφορά. Για παράδειγμα το να ενισχύουμε τη μάθηση, δίνοντας στους μαθητές ανταμοιβές ή τιμωρώντας την κακή συμπεριφορά, είναι ένας τρόπος να ενεργοποιήσουμε τους μαθητές με τη χρήση εξωτερικών μέσων (κίνητρα, ανταμοιβές και τιμωρίες).

Οι ανθρωπιστικές προσεγγίσεις

Η ανθρωπιστική προσέγγιση είναι μια προσέγγιση των κινήτρων που δίνει έμφαση στην προσωπική ελευθερία, στην επιλογή, στον αυτοπροσδιορισμό και στον αγώνα για προσωπική ανάπτυξη. Το να ενεργοποιούμε σημαίνει να ενθαρρύνουμε τις εσωτερικές δυνάμεις των ανθρώπων – την αίσθηση την ικανότητας τους, την αυτοεκτίμηση, την αυτονομία και την αυτοπραγμάτωση τους.

Η θεωρία του Maslow

Ο Maslow υποστηρίζει ότι υπάρχει μια ιεράρχηση αναγκών σε επίπεδα που είναι οργανωμένα από τις βασικές βιολογικές ανάγκες ξεκινώντας από την ανάγκη της *επιβίωσης* και καταλήγοντας στην ανάγκη της *Αυτοπραγμάτωσης*. Όταν οι κατώτερες ανάγκες ικανοποιούνται, η ενεργοποίηση για την εκπλήρωση τους μειώνεται. Τις τρεις ανώτερες ανάγκες τις ονομάζει υπαρξιακές ανάγκες. Για να ικανοποιηθούν οι **ανώτερες ανάγκες** πρέπει πρώτα να ικανοποιηθούν όλες οι **κατώτερες**. Επίσης οι υπαρξιακές ανάγκες δεν μπορούν ποτέ να ικανοποιηθούν απόλυτα. Η θεωρία του Maslow έχει δεχτεί επικρίσεις, πλην όμως μας βοηθάει να εξετάσουμε συνολικά το μαθητή του οποίου οι βιολογικές, συναισθηματικές και διανοητικές ανάγκες αλληλοσχετίζονται.

Ένα παιδί του οποίου η αίσθηση της ασφάλειας και του «ανήκειν» απειλούνται λόγω του διαζυγίου των γονιών του, ενδεχομένως δεν ενδιαφέρεται ιδιαίτερα να μάθει πώς να διαιρεί κλάσματα. Εάν το σχολείο είναι ένα περιβάλλον που προκαλεί φόβο και ανασφάλεια τόσο στους δασκάλους όσο και στους μαθητές, τότε είναι πολύ πιθανόν να τους ενδιαφέρει περισσότερο η ασφάλεια και λιγότερο η μάθηση ή η διδασκαλία.

Οι γνωστικές προσεγγίσεις

Οι γνωστικοί θεωρητικοί πιστεύουν ότι η συμπεριφορά καθορίζεται από τη σκέψη μας και όχι απλά από το πόσο έχουμε ανταμειφθεί ή τιμωρηθεί για αυτήν την συμπεριφορά στο παρελθόν. Η συμπεριφορά ξεκινάει και ρυθμίζεται από τα σχέδια, τους στόχους, τα σχήματα, τις προσδοκίες και τις αποδόσεις. Οι άνθρωποι δεν παρακινούνται από τα εξωτερικά γεγονότα ή καταστάσεις, αλλά από την ερμηνείες τους. Σύμφωνα με τις γνωστικές θεωρίες, τα άτομα θεωρούνται ενεργά και περίεργα και αναζητούν πληροφορίες για να λύσουν προσωπικά τα σχετικά προβλήματα. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στα εσωτερικά κίνητρα του ατόμου. Παράδειγμα των γνωστικών θεωριών αποτελεί η θεωρία της απόδοσης αιτιών του γνωστού Bernard Weiner.

Η θεωρία της απόδοσης αιτιών

Αυτή η γνωστική ερμηνεία των κινήτρων ξεκινάει με την υπόθεση ότι προσπαθούμε να ερμηνεύσουμε τη συμπεριφορά μας και τη συμπεριφορά των άλλων αναζητώντας εξηγήσεις και αιτίες. Περιγράφει το πώς οι ερμηνείες, οι αιτιολογίες και οι δικαιολογίες των ατόμων επηρεάζουν τα κίνητρα και τη συμπεριφορά τους. Οι αιτίες στις οποίες αποδίδουμε την επιτυχία ή την αποτυχία χαρακτηρίζονται με βάση τρεις διαστάσεις:

- α)** Το σημείο (η θέση της αιτίας ως εσωτερική ή εξωτερική προς το άτομο)
- β)** Τη σταθερότητα (κατά πόσο η αιτία παραμένει η ίδια ή μπορεί να αλλάξει)

γ) Την ελεγχσιμότητα (κατά πόσο το άτομο μπορεί να ελέγξει την αιτία).

Κάθε αιτία για την επιτυχία ή αποτυχία μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σύμφωνα με αυτές τις τρεις διαστάσεις. Για παράδειγμα, η τύχη είναι εξωτερική (σημείο), ασταθής (σταθερότητα) και μη ελεγχόμενη (ελεγχσιμότητα).

Επιπτώσεις της θεωρίας απόδοσης αιτιών

Όταν αποτυγχάνουν μαθητές που τις περισσότερες φορές πετυχαίνουν, συνήθως αποδίδουν την αποτυχία τους σε εσωτερικές, ελεγχόμενες αιτίες. Προβλήματα σχετικά με τα κίνητρα προκύπτουν όταν οι μαθητές αποδίδουν την αποτυχία τους σε σταθερές, μη ελεγχόμενες αιτίες. Αντιδρούν στην αποτυχία εστιάζοντας περισσότερο στην ανεπάρκειά τους και θεωρούν ότι οι αιτίες της αποτυχίας είναι πέρα από τον έλεγχο τους και συνήθως οι στάσεις τους απέναντι στο σχολείο μπορεί να γίνουν ακόμα χειρότερες και είναι λιγότερο πιθανόν να αναζητήσουν βοήθεια.

Εκπαιδευτικοί και Αποδόσεις Αιτιών των Μαθητών

Δεν αποδίδουμε μόνο τη δική μας επιτυχία και αποτυχία σε κάποια αιτία, αλλά και την επιτυχία και αποτυχία των άλλων. Όταν οι εκπαιδευτικοί υποθέτουν ότι η αποτυχία του μαθητή οφείλεται σε παράγοντες πέραν από τον έλεγχο του μαθητή τον αντιμετωπίζουν με συμπάθεια, εάν όμως την αποδίδουν σε παράγοντες που μπορούν να ελεγχθούν από τους μαθητές τότε τους αντιμετωπίζουν με θυμό και αυστηρότητα. Αυτές οι τάσεις φαίνεται να είναι σταθερές σε όλες τις εποχές και σε όλες τις κουλτούρες.

Σύμφωνα με την Sandra Graham όταν οι εκπαιδευτικοί αντιδρούν στα λάθη των μαθητών τους με συμπάθεια, τότε οι μαθητές είναι πιο πιθανό να αποδώσουν την αποτυχία τους σε μια μη ελεγχόμενη αιτία. Η *συμπνευτική ανατροφοδότηση*, δηλαδή «ο έπαινος ως βραβείο παρηγοριάς» για την αποτυχία του μαθητή ή η παροχή βοήθειας χωρίς ο μαθητής να την ζητήσει, ακόμα και όταν γίνεται με καλές προθέσεις μπορεί να μεταδώσει λάθος μηνύματα. Η Graham υποστηρίζει ότι πολλοί μαθητές που ανήκουν σε μειονότητες θα μπορούσαν να είναι θύματα αυτής της καλοπροαίρετης συμπεριφοράς των δασκάλων. Εντοπίζοντας τα πραγματικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μαθητές και μειώνοντας τις απαιτήσεις τους, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να συμβάλουν στην επιτυχία των μαθητών.

Οι συνδυαστικές θεωρίες

Οι θεωρίες που λαμβάνουν υπόψη τους τόσο το ενδιαφέρον που δείχνουν οι συμπεριφοριστές για τις συνέπειες ή τα αποτελέσματα της συμπεριφοράς, όσο και το ενδιαφέρον των γνωστικών θεωρητικών για τον αντίκτυπο της σκέψης του ατόμου, ονομάζονται συνδυαστικές θεωρίες ή θεωρίες των προσδοκιών και των αξιών. Τα κίνητρα θεωρούνται προϊόν δύο κύριων

παραγόντων: **της προσδοκίας του ατόμου σχετικά με την επίτευξη ενός στόχου και της αξίας που ο στόχος αυτός έχει για το άτομο.** Αν ένας από τους δύο αυτούς παράγοντες είναι μηδενικός, τότε τα κίνητρα θα είναι και αυτά μηδενικά.

Στόχοι και κίνητρα

Στόχος είναι το αποτέλεσμα ή η επίτευξη μιας προσπάθειας που ένα άτομο επιδιώκει να πετύχει. Όταν οι μαθητές προσπαθούν να διαβάσουν ένα κεφάλαιο ή να ολοκληρώσουν μια εργασία, εκδηλώνουν μια συμπεριφορά με προσανατολισμό τον στόχο. Όταν επιδιώκουν ένα στόχο, οι μαθητές γενικά έχουν επίγνωση της τρέχουσας κατάστασης, γνωρίζουν ποια θα ήταν η ιδανική κατάσταση καθώς και την ασυμφωνία ανάμεσα στις δύο αυτές καταστάσεις. Οι στόχοι ωθούν τα άτομα να δράσουν προκειμένου να μειώσουν την ασυμφωνία αυτή. Σε γενικές γραμμές οι στόχοι:

Κατευθύνουν την προσοχή μας στην εργασία που πρέπει να κάνουμε. Κάθε φορά που το μυαλό μου δεν είναι συγκεντρωμένο στο κεφάλαιο αυτό, ο στόχος να το τελειώσω με βοηθάει να κατευθύνω την προσοχή μου πάλι στο γράψιμο.

Κινητοποιούν μια προσπάθεια. Όσο πιο δύσκολος είναι ένας στόχος, έως ένα βαθμό, τόσο μεγαλύτερη είναι και η προσπάθεια που καταβάλουμε για την επίτευξη του.

Ενισχύουν την επιμονή. Όταν ο στόχος μας είναι σαφής, οι πιθανότητες απόσπασης της προσοχής μας ή οι πιθανότητες να τα παρατήσουμε είναι λιγότερες.

Προάγουν την ανάπτυξη νέων στρατηγικών, όταν οι παλιές στρατηγικές αποδεικνύονται αναποτελεσματικές.

Είδη στόχων και προσανατολισμοί στόχων

Το είδος των στόχων που θέτουμε επηρεάζει το βαθμό στον οποίο ενεργοποιούμαστε για την επίτευξή τους. Στόχοι που είναι συγκεκριμένοι έχουν μεγάλη πιθανότητα επίτευξης στο άμεσο μέλλον, ενισχύοντας τα κίνητρα και την επιμονή μας. Όταν οι στόχοι είναι συγκεκριμένοι, υπάρχουν και σαφή πρότυπα με βάση τα οποία μπορεί να κριθεί η απόδοση μας. Εάν η απόδοση δεν είναι καλή, συνεχίζουμε.

Οι τέσσερις προσανατολισμοί στόχων στο σχολείο

Οι προσανατολισμοί των στόχων περιλαμβάνουν τους λόγους για τους οποίους επιδιώκουμε τους στόχους, καθώς και τα πρότυπα που χρησιμοποιούμε για την αξιολόγηση της προόδου μας προς την επίτευξη αυτών των στόχων. Κύριοι προσανατολισμοί των στόχων είναι οι εξής:

1. Ο προσανατολισμός της γνώσης.
2. Ο προσανατολισμός της επίδοσης.
3. Ο προσανατολισμός της αποφυγής εργασίας.

4. Ο κοινωνικός προσανατολισμός.

Η πιο συνηθισμένη διάκριση που γίνεται στην έρευνα σχετικά με τους στόχους των μαθητών είναι εκείνη ανάμεσα στους στόχους μάθησης και στους στόχους επίδοσης.

Στόχος μάθησης (στόχος εργασίας ή γνώσης): Οι μαθητές που θέτουν στόχους μάθησης συνήθως αναζητούν προκλήσεις και επιμένουν όταν αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Οι μαθητές αυτοί ονομάζονται μαθητές με προσανατολισμό στο έργο της μάθησης. Είναι πιο πιθανόν να αναζητήσουν την κατάλληλη βοήθεια, να χρησιμοποιήσουν πιο πολύπλοκες στρατηγικές γνωστικής επεξεργασίας, να εφαρμόσουν καλύτερες στρατηγικές μελέτης και γενικά να προσεγγίσουν τις εργασίες τους με αυτοπεποίθηση.

Στόχος επίδοσης (στόχος ικανότητας ή του εγώ): Οι μαθητές που θέτουν στόχους επίδοσης ενδιαφέρονται για να δείξουν στους άλλους την ικανότητα τους και όχι για αυτά που μαθαίνουν. Οι μαθητές αυτοί ονομάζονται μαθητές με προσανατολισμό στο Εγώ, επειδή είναι απόλυτα προσανατολισμένοι στον εαυτό τους. Οι μαθητές που θέτουν στόχους επίδοσης προσπαθούν να κερδίσουν την προσοχή των άλλων μέσα από την καλή τους επίδοση, απασχολούνται μόνο με εργασίες που βαθμολογούνται, ενοχλούνται και κρύβουν τις εργασίες και τα διαγωνίσματα στα οποία δεν έχουν πάρει καλό βαθμό, συγκρίνουν τους βαθμούς τους με εκείνους των συμμαθητών τους, επιλέγουν εργασίες που είναι πιο πιθανό να οδηγήσουν σε θετικές αξιολογήσεις, δεν νιώθουν άνετα με τις εργασίες που δεν έχουν σαφή κριτήρια αξιολόγησης και ζητάνε επανειλημμένως την επαλήθευση του δασκάλου.

Οι στόχοι επίδοσης είναι πάντα κακοί;

Οι παλαιότερες έρευνες έχουν δείξει ότι οι στόχοι επίδοσης είναι γενικά επιζήμιοι για την μάθηση, αλλά, όπως και τα εξωτερικά κίνητρα, ένας τέτοιος στόχος μπορεί να μην είναι πάντα κακός. Στην πραγματικότητα, κάποιες έρευνες δείχνουν ότι τόσο οι στόχοι μάθησης όσο και οι στόχοι επίδοσης σχετίζονται με την εφαρμογή δραστικών μαθησιακών στρατηγικών και με την υψηλή αυτό-αποτελεσματικότητα του ατόμου. Επίσης όπως και στην περίπτωση των εσωτερικών και εξωτερικών κινήτρων, οι μαθητές μπορούν και πολλές φορές πραγματικά επιδιώκουν ταυτόχρονα στόχους μάθησης και επίδοσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Woolfolk, A. (2019). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία* Επιστημονική Επιμέλεια. Έκδ. Ε. Μακρή-Μπότσαρη. Αθήνα: Εκδόσεις ΙΩΝ).
- Woolfolk, A. (2007). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία* (Επιστημονική Επιμέλεια. Έκδ. Ε. Μακρή- Μπότσαρη). Αθήνα: Εκδόσεις ΕΛΛΗΝ.